

דקל - איכות של כליאה

הקו המנחה בכלא 'דקל' בבאר שבע, המיועד לאסירים פליליים בלבד, הוא טיפולי-שיקומי ■ מחויבות המערכת היא לעזור לאסירים להשתחרר מהקוד העברייני ולתת להם כלים להשתלבות מחדש בחברה ■ "אנחנו כאן בשביל לעזור", אומרים אנשי הסגל המסורים ■ כשיש הצלחה, הם מתרגשים בכל פעם מחדש

להעלות את ערכם בעיני עצמם, להקנות להם ערכים נורמטיביים ולשקם אותם מתוך תקווה שאחרי השחרור 'יחליפו דיסקט' וישתלבו בחברה. בכלא מושקעים כאמור משאבים רבים בחינוך

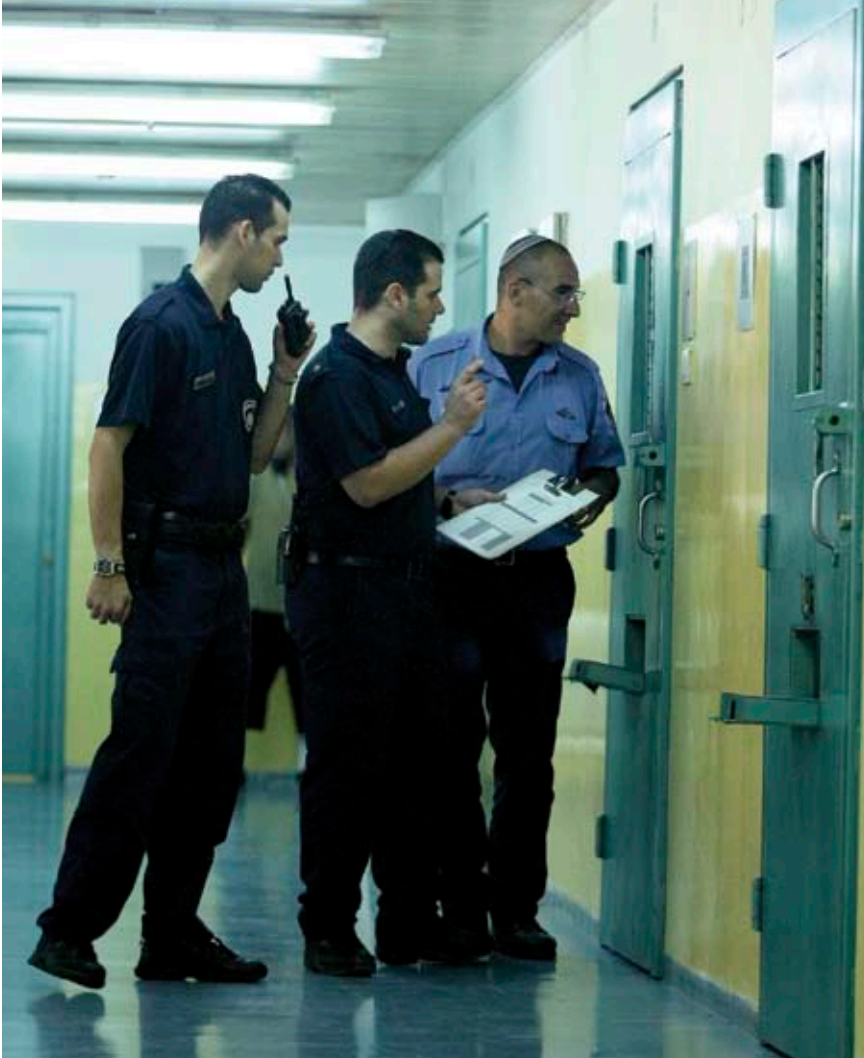
הפליליים המאכלסים אותו. הסגל שם דגש על איכות הכליאה ועל ליווי האסירים במהלך שהותם בכלא, בדרך לעתיד טוב יותר. מחויבות המערכת היא לנצל את זמן הכליאה של האסירים כדי

מאת: יורם ברנע

כלא 'דקל' בבאר שבע משדר סדר, ניקיון, משמעת והצבת גבולות ברורים ל-1005 האסירים

כיתת המחשבים מעוררת עניין לא מבוטל

גנ"מ סימון אליקשוילי

“אנחנו מחויבים, כארגון, להעמיד לרשות כל אסיר כלים לשינוי הרגלי חיים וכך לעודד אחרים ללכת בדרך זו”

ובטיפול. גנ"מ סימון אליקשוילי, מפקד הכלא: “אני זוכר תמיד שאחרי תום תקופת המאסר אני צריך להחזיר את האסירים לחברה, ולכן אני מחויב לתת להם כלים, שיעזרו להם להיקלט היטב בחוץ”.

ביקוש ללימודים

ב'דקל' שוהים אסירים אחרי משפט וכ-120 עצורים עד תום ההליכים. הכלא מחולק לשלושה אגפים: אגף 'נ"ס' - נקי מסמים, אגף 'לש"ם' - לשומרי מצוות, שגם הוא נקי מסמים, ואגף 'מגש' - גמילה ושיקום. בכל אחד מהאגפים מתקיימות פעילויות טיפול מגוונות ויש תעסוקה שוטפת לאסירים במרכז היצרני שבו פועלים מתפרה, מחלקת זיווד ואלקטרוניקה, מפעל 'נועם אורים' וכריכיה. “כמחצית מן האסירים מועסקים ורבים משתתפים בפעילות של מרכז החינוך, שבו מוקנית השכלה ברמות שונות למתחילים

תאי המאסר, החצרות, השטחים הציבוריים ואזור המנהלה - נקיים ומסודרים ונראים כחדשים. סימון אליקשוילי עורך בכל שבוע סיור מטה ברחבי הכלא, כולל בתאים, שמטרתו לראות הכל, לבדוק הכל ולטפל כראוי בכל הטעון טיפול. יש שלושה דברים שהמפקד מקפיד עליהם במיוחד, כפי שהוא עצמו מעיד: סדר, ניקיון ומשמעת. וזה מצליח.

חידוש שהונהג לאחרונה בכלא ונמצא בשלב של ניסוי, כבר זוכה להדים מצוינים. “על פי הנחיית נציב שב"ס”, מסביר אליקשוילי, “אנחנו מחויבים לתת שירות טוב לאזרחים שבאים לבקר אסירים ולחסוך מהם את זמן ההמתנה הארוך מאוד, שהגיע לממוצע של שעתיים וחצי”. הפתרון שנמצא עבור המבקרים בבתי הכלא הדרומיים 'דקל', 'אוהלי קידר' ו'אשל', בהם שוהים סך הכל כ-3,000 אסירים, הוא הפעלת מוקד לזימון תור. מבקר יכול להתקשר מראש ולהודיע על מועד הביקור הנוח לו, כל פרטיו נרשמים, הוא מזדהה בכניסה למסוף המבקרים בכלא וממתין רק כחצי שעה עד לכניסה. “זהו שיפור משמעותי שמקל מאוד על המבקרים וגם עוזר לנו להתנהל בצורה מתוכננת”, מצהיר אליקשוילי.

פעילויות חינוכיות ותרומה לקהילה

קצינת החינוך בכלא 'דקל', רס"ר אביב טפר, רואה את תפקידה בכלא כשליחות. “מעבר להקניית כלים ושימוש במתקנים, אני מטה אוזן קשבת”, היא אומרת. כלא 'דקל', לדעתה, הוא הוכחה שאפשר לעשות דברים אחרת ולהקנות לאסירים ראייה שונה של החיים. מניסיונה היא

ולמתקדמים, אפילו הכנה ללימודים באוניברסיטה הפתוחה”, אומר אליקשוילי. ללימודים הלא פורמליים, המתקיימים בשעות אחר הצהריים, יש ביקוש רב. כיתת המחשבים מעוררת עניין לא מבוטל וכך גם המדרשה, בה פועלות שלוש כיתות יהדות. “אנחנו מחויבים, כארגון, להעמיד לרשות כל אסיר כלים לשינוי הרגלי חיים וכך לעודד אחרים ללכת בדרך זו”. סימון מודה שהוא מתרגש בכל פעם שאסירים מקבלים תעודה עם סיום שנת לימודים. “זה מעיד על רצון ורומז על הצלחה בעתיד”.

“הטיפול בעצורים”, הוא מסביר, “הוא הרבה יותר בעייתי מהטיפול באסירים. העצורים מגיעים לכלא לראשונה בחייהם וחוטפים להם ממקום כל כך לא מוכר. התקופה הראשונה שלהם בכלא קשה להם וקשה לנו, וזה מחייב אותנו להיות רגישים עד שישתלבו”.

מצבת האסירים בכלא 'דקל' הכפילה את עצמה בארבע השנים האחרונות: מ-550 אסירים ל-1,005, ואף נוספו למתקן מבנים חדשים. הגידול המספרי והפיזי מאלץ את אנשי הסגל להתאמץ יותר, אך למרות הכל, זכה הכלא לאחרונה בפרס הנציב והגיע למקום הראשון בשב"ס מבין שלוש יחידות מצטיינות. הפרס ניתן ל'דקל' עבור התנהלות בתחום הביטחון, כוח אדם, חזרה מחופשות, תחזוקה ובשכלול כל הפרמטרים.

מוקד לזימון תור לביקור

דבר לא קורה מאליו בכלא 'דקל'. הכל תוצאה של תכנון יסודי וביצוע מדויק. מתחם הכלא -

קובעת, שמירת הנכונות של אסיר להשתלב בפעילות מרכז החינוך, מרמזת על הסיכוי שלו להשתלב בחברה לכשישתחרר. "כקצינת חינוך", היא מסבירה, "אני לא מהווה גורם מאיים עבור האסיר, לעומת העובדים הסוציאליים, שיכולים להשפיע בהחלטות לגבי מסוכנות וחופשות".

הפעילות החינוכית בכלא, הכוללת חוגי מוסיקה, אמנות ותרפיה באמצעות דרמה, מעניקה אווירה יותר פתוחה למקום, למרות הגבולות המתבקשים. את מרכז החינוך, בראשותה של ראש תחום חינוך אורנה בן-טל, מפעילות חמש קצינות חינוך וקציני חינוך אחד, להם מסייעים ארבע מורות אזרחיות וסוהר ביטחון קבוע, תומר כהן. יש פעילויות חינוך המתבצעות במרכז החינוך, אחרות מתקיימות באגפים, והן כוללות סדנאות, חוגים, ימי הווי, הופעות, כנסים ויריד ספרים. טפר מספרת בגאווה בלתי מוסתרת על פרויקט 'כוכב נולד' הנערך בכל קיץ בקרב אסירי שב"ס, ובו תמיד מנצח הנציג של כלא 'דקל'. טפר: "יש לי מרחב פעולה רב ומגוון הודות למדיניות של הכלא, המכירה בערכן של הפעילויות החינוכיות. למשל, האסירים מקימים עכשיו גן פסלים לזכרו של הסוהר אבי מימרן שנהרג בתאונת דרכים, יש פעילות התנדבותית של סוהרים בבית אבות ובקרוב יתקיימו גם פעילויות של אסירים בבתי קשישים, וגם - אסירים מטפלים בילדים עם צרכים מיוחדים החוסים במוסד 'עלה

עדי בבתי הכלא 'אשל' ו'אוהלי קידר'. ב'דקל' היא עובדת באגף 5, בו שוהים יותר מ-100 אסירים.

אמא טובה דיה

במסגרת עבודתה, מנהלת וינר שיחות עם האסירים ומעניקה קשר תומך, סיוע והכוונה בדברים מעשיים שעוזרים לו לשרוד. הדבר בא לידי ביטוי בהכנת תוכנית שיקום מול הרשות לשיקום האסיר לקראת סיום המאסר, בסיוע מול מוסדות שהאסיר נזקק להם, בטיפול במצוקה נפשית ובקשר תומך רצוף, לפחות פעם בשבוע. "לפעמים הקשר עם האסיר מזכיר לי תינוק שנתלה על אמו", היא אומרת בחיך. הטיפול באסירים מושתת על

נגב'. כך יוצרים אצלם התנהגות חיובית הנובעת מן התחושה שיש מישהו יותר חלש מהם, שזוקק להם. כך מתפתחת אצלם ההבנה בצורך של תרומה לקהילה".

לפני שהצטרפה לשירות בתי הסוהר, עבדה אביב עם נפגעי נפש ונוער-שוליים, וכך רכשה רקע מקצועי להצלחתה בכלא 'דקל'. "אני רואה את האדם מעבר לעבירה, וגם כשאני יודעת את הסיבה לכליאה - היחס שלי לאסיר לא משתנה". "אני אמורה לראות ולדעת הכל על כל אסיר שבטיפול, ולכן אני עובדת אתם במישורים שונים", אומרת כלאי עדי וינר, אחת מ-16 העובדים הסוציאליים בכלא. לפני שהגיעה ל'דקל' עבדה

גנ"מ אליקשיוולי: "אנחנו מחויבים, כארגון, להעמיד לרשות כל אסיר כלים לשינוי הרגלי חיים"

עקרון 'אמא טובה דיה', שפירושו מתן מודל הורות נכון. רוב האסירים עברו תהליך התפתחות לא תקין בשלבים מוקדמים של חייהם, מה שמשפיע על חייהם בהווה ובמאסר. "מודל ההורות שקיבלו בבית היה שגוי ואנחנו, העובדים הסוציאליים, צריכים לשמש מודל של אמא טובה דיה". וינר מסבירה שתפקידה הוא להכיל, לחזק ולתת תשומת לב, תוך הצבת גבולות וחוקים ברורים בצורה עקבית. כך האסיר לומד לראשונה שיש קשר בין מעשיו לבין התוצאה. אם הוא חווה בבית אי-סדר, חוסר עקביות, מסרים כפולים וחסכים - בכלא הוא לומד לראשונה את מה שבעצם היה צריך ללמוד

בינקותו. במהלך הטיפול, האסיר מקבל משימות: לכתוב את סיפור חייו, להסביר מהו חוסר אונים עבורו, לתאר את הפגמים שלו, לכתוב על הכעסים ועל הפחדים. תחילת הדרך היא בניית אמון, ועדי וינר מבקשת מהמטופל לכתוב דף יומי ולתאר איך עבר עליו היום, על מה חשב, למי ועל מה הוא אסיר תודה. "אסיר הוא מטבעו חשדן", מסבירה וינר, "והוא בטוח שהיחס כלפיו נובע מאינטרסים וניצול". בתהליך בניית האמון, עדי וינר כותבת חוזה טיפול בינה לבין האסיר, בו הוא מתחייב למלא

את כל המוטל עליו והיא מצדה מתחייבת לשמור את סודותיו. כך היא עוזרת לו להגיע למטרות שהוגדרו. "אף פעם אי אפשר לקבוע מראש את הקצב. מתקרמים צעד אחר צעד, לפי המצב". וינר מספרת על אסיר בולט, שאחרי שהגיעה אלו לתכנים עמוקים, הוא חשף לראשונה בחייו חוויות קשות שעבר ורגשות, דבר שמעולם לא עשה קודם, ובסופו של דבר זנח את הקודים העברייניים. היום הוא נקי מסמים, ויתר על המעמד ועל השליטה, הערך העצמי שלו עלה והוא מביע תקווה לחיות כאזרח מן השורה. "זהו תהליך קסום", היא מתוודה, "ולמרות 11 השנים שבהן אני עוסקת בנושא, אני עדיין מתרגשת מכל הצלחה".

מנהל אגף, רב כלאי חיים וייצמן, נושא שם מחייב, "אבל זה לא על שם הנשיא לשעבר", הוא מסביר, "אלא על שם סבא שלי שנפטר כשהיה בן 100 ונשא בדיוק אותו שם".

הממלכה של חיים וייצמן היא אגף 13, בו שוהים 140 אסירים. זהו אגף מיון, אליו מתקבלים אסירים חדשים ואחרי החלטה של ועדת מיון הם מנווטים לאגפים אחרים בכלא. מי שנשפט למאסר קצר - נשאר באגף. האסירים זוכים כאן לשעת טיול שלוש פעמים ביום (לעומת האגפים האחרים שבהם השהייה יותר חופשית). "כאן מציבים גבולות ברורים", מסביר וייצמן, "כי כאן מתחיל המאסר וצריך להרגיל את האסירים למשמעת". אגף 13 הוא גם אגף ענישה, אליו מגיעים אסירים שביצעו עבירות באגפים אחרים. "זה כמו לרדת כיתה". אחרי פרק זמן בו מפגין האסיר התנהגות טובה, הוא חוזר לאגף רגיל.

היקב המאולתר נסגר...

אגף 13 מאפשר לאסירים למלא את זמנם בתוכן. תחומי הלימודים כוללים יהדות, עברית, אנגלית, חשבון וקורסים להכשרה מקצועית כמו ניהול מחסן ממוחשב. "אנחנו נותנים להם אפשרות להתקדם ומי שמוכיח את עצמו עובר לאגף מתקדם עם חופשות וביקורים פתוחים. הכל בידיים שלהם", מדגיש וייצמן.

ר/כ וייצמן גאה מאוד בפיקוח ההדוק שלו ושל עוזרו מהרי סנדקה על האסירים. הוא מראה בחיך דלי גדול ששימש באחד התאים לייצור יין מלחם, פירות וסוכר. הדלי נראה כמו פח אשפה תמים, כאשר מעל המצרכים ששימשו לייצור יין הונחו פריטי פסולת לצורך הסוואה. מהרי סנדקה איתר את המחבוא וה'יקב' המאולתר נסגר...

התאים באגף מאובזרים בפריטים שבהחלט מקלים על החיים - פלטה חשמלית, קומקום חשמלי, טלוויזיה, מכשיר די.וי.די, וידאו. יש גם חדר כושר, מכונת כביסה, מכונת יבוש, מקרר ועשרה טלפונים ציבוריים. "אני פה בשביל לעזור", אומר חיים וייצמן, "ולכן מותקנת באגף תיבת פניות. כל אסיר יכול לשים בתיבה בקשה לחופשה, לביקורים או בקשה לעבור לאגף אחר, וכל מי שכותב בקשה מוזמן אלי לפגישה כדי שאוכל לבדוק את הנושא באופן אישי ולטפל בו בהתאם".

הסוהרים הכי דרומיים

לפני כשנה נוסף לכלא 'דקל' בבאר שבע אגף חדש - בית המעצר באילת, שעבר לשירות בתי הסוהר מידי המשטרה. למרות המרחק הפיזי, עובדים הנלא ובית המעצר בכניפה אחת

המעבר לשב"ס פתח עבור העצורים בבית המעצר באילת דף חדש בתנאי הכליאה, והם נהנים בו מתנאים משופרים. בכל תא יש מקלט טלוויזיה וקומקום חשמלי והארוחות, על פי עדותם, טעימות ונדיבות יותר. המתקן שופץ והחזות הפיזית שלו טובה בהרבה מבעבר.

מפקד בימ"ר אילת, כלאי שאול אוקנין, מציג בגאווה בלתי מוסתרת את תאי המעצר ומספר כסיפור על נוהלי הסדר והמשמעת שהוא וצוותו הנהיגו: העצורים נדרשים לעמוד בספירה, ויש ארבע ספירות ביום, שיחות טלפון נערכות רק בזמנים מוגדרים ועל העצורים לנקות ולסדר את החדר מדי בוקר, שלא כבעבר. באופן כללי מונהגת בבית המעצר יותר משמעת והצבת הגבולות ברורה יותר. "יש לי 85% תפוסה", אומר שאול אוקנין, "1-40% מהעצורים הם אילתים. היתר הם סודנים, בני מיעוטים, שב"חים ואנשים שאינם גרים באילת". סגנו, רס"מ קלמנט ברנס, תושב אילת המשרת 22 שנים בשב"ס, מוסיף כי יש אנשים שחושבים שבשל הריחוק של אילת ממרכז הארץ, הם יכולים לבצע עבירות ולא להיתפס. "הם טועים בגדול", הוא אומר.

הסיבות למעצר בכי"ר אילת רבות ומגוונות, בהן סמים, אלימות ומעשים מגונים. מדי שבוע לפחות שניים מבין העצורים מועברים לבית חולים פסיכיאטרי על פי צו שופט. משך המעצר נע מיום אחד ועד חודש שלם, כאשר דיוני בית המשפט מתארכים. "ממוצע זמן המעצר", מספר אוקנין, "הוא כשבועיים, עם כל מה שרוך בזה".

כמובן שכל עצור זכאי לטיפול רפואי לפי הצורך, ויש כאלה הזקוקים להשגחה רפואית קבועה. על כך אחראי חובש המועסק בבית המעצר שמונה שעות ביום. כשהוא איננו, נעזרים בשירותי בית החולים יוספטל באילת. להעברת העצור לבית החולים נדרש צוות ליווי, מה שמקשה על מילוי המשימות השוטפות שתוכננו מראש.

שיתוף-פעולה עם המשטרה

העובדה שבית מעצר אילת מרוחק מכל מקום ישוב מכתובה כאן את סגנון העבודה. צריך לפתור לבד בעיות, מכיוון שאי אפשר להיעזר ביחידות סמוכות. פשוט אין כאלה. לכן, הצוות של בית המעצר משמש גם יחידת ליווי בכל המרחב שבין אילת לבאר שבע, ממש בסגנון של יחידת נחשון. "הגיבוי והסיוע שאנחנו מקבלים ממפקד כלא 'דקל', גנ"מ סימון אליקשילי", מסביר שאול אוקנין, "מאפשרים לנו לבצע את כל המשימות על הצד הטוב ביותר. גם מפקד המחוז, גונדר אלי גביוון, לא חוסך מאתנו דבר. הוא נענה לבקשותינו, מגיע כל חודש לביקור ומגלה הבנה רבה לבעיות המיוחדות שלנו".

"המקום הכי קרוב אלינו", אומר קלמנט ברנס, "הוא כלא 'נפחא', שנמצא במרחק שתיים נסיעה. זה יוצר קושי, אבל אנחנו יודעים להתגבר עליו".

שיתוף הפעולה בין בימ"ר אילת לבין תחנת המשטרה באילת משיב את רצון שני הצדדים ותורם לאווירה נעימה. זו לא רק הסמיכות במבנה, אלא גם תחושת ה'ביחד' שנוצרת בעקבות שירות במקום מרוחק ומבודד. "כשרכב שלנו מתקלקל בכביש הערבה, המשטרה שולחת רכב חילוץ, וכשלהם חסרים שוטרים - אנחנו לרשותם", מסכם אוקנין.